

Dr Mariusz Tomczyk
Akademia Sztuki Wojennej
ORCID: 0000-0003-3752-1208
e-mail: m.tomczyk@akademia.mil.pl

Ppłk dr Witold Stomiany
Akademia Sztuki Wojennej
ORCID: 0000-0002-1946-883X
e-mail: w.stomiany@akademia.mil.pl

Znaczenie polityki przemysłowej Unii Europejskiej dla polskiego sektora obronnego¹

The importance of the industrial policy of the European Union for the Polish defense sector

Streszczenie

Artykuł zawiera wyniki badań dotyczące znaczenia polityki przemysłowej Unii Europejskiej dla polskiego sektora obronnego. Celem artykułu jest próba dokonania charakterystyki polityki przemysłowej Unii Europejskiej i możliwości (lub zagrożeń) wynikających z tego dla polskiego systemu gospodarczo-obronnego.

Słowa kluczowe:

finanse, polityka przemysłowa, sektor obronny, Europejski Fundusz Obronny

Abstract

The paper presents research results about the importance of European Union industrial policy for Polish defense sector. The aim of the article is an attempt of description of European Union industrial policy and its opportunities (or threats) resulting for the Polish defense-industrial sector.

Keywords:

finance, industrial policy, defence sector, European Defence Fund

JEL: F50

Wprowadzenie

Od kilku lat w międzynarodowej przestrzeni gospodarczej można dostrzec wyraźne sygnały płynące z największych gospodarek wspólnotowych o potrzebie zatrzymania wewnątrz Unii Europejskiej kapitału przeznaczanego przez kraje członkowskie na zwiększenie poziomu własnego bezpieczeństwa. Pomimo trudności prawno-administracyjnych zauważono także, że ponosząc wydatki na badania i rozwój w sektorze zbrojeniowym, gospodarki narodowe nie korzystają z efektu synergii, który może być osiągnięty poprzez współpracę w tym ważnym gospodarczo obszarze. O sile danego sektora (niezależnie od rodzaju) w ogromnym stopniu decyduje

jego poziom zaawansowania techniczno-technologicznego. Co ważne, nowe technologie tworzone na potrzeby sektora zbrojeniowego z biegiem czasu znajdują zastosowanie także w innych gałęziach gospodarki — stają się siłą napędową gospodarki, zwiększając dobrobyt jej społeczeństwa. Instytucją unijną, która najaktywniej zajmuje się problematyką europejskiego przemysłu obronnego, jest Komisja Europejska. Dzięki monitorowaniu różnych aspektów bieżących uwarunkowań Komisja Europejska realizuje europejską politykę w zakresie przemysłu obronnego, która ma na celu promowanie konkurencji, innowacyjności, wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, a także zapewnienie silnej bazy przemysłowej na rzecz Wspólnej Po-

lityki Bezpieczeństwa i Obrony (Legrand, 2017, s. 1–4). W celu poprawy efektywności przemysłowego sektora obronnego Komisja Europejska stworzyła instrument, którego celem jest pogłębienie współpracy pomiędzy państwami członkowskimi w sektorze obrony. Europejski Fundusz Obronny jest instrumentem finansowym gromadzącym wspólnotowe środki pieniężne, które mają być przeznaczane na inwestycje *stricto* wojskowe. W założeniu Komisji kapitał zgromadzony w Europejskim Funduszu Obronnym docelowo ma spowodować utworzenie wspólnego rynku sprzętu i uzbrojenia w obrębie Unii Europejskiej, a także uczynić Unię Europejską największym inwestorem w dziedzinie technologii obronnych na świecie.

Celem artykułu jest próba dokonania charakterystyki polityki przemysłowej Unii Europejskiej i możliwości (lub zagrożeń) wynikających z tego dla polskiego systemu gospodarczo-obronnego.

Europejski Fundusz Obronny

Inicjatywy integracyjne w sferze ekonomicznej, politycznej, społecznej, a także bezpieczeństwa podejmowano w Europie od ponad pół wieku. Potrzeba zwiększenia potencjału obronnego Europy była kluczowym celem kolejnych podmiotów tworzonych na tym kontynencie. Proces tworzenia swobodnego przepływu dóbr, usług, kapitału i ludzi zapoczątkowała Europejska Wspólnota Gospodarcza. Należy zaznaczyć, że proces ten pomijał sferę dóbr i usług związanych z bezpieczeństwem i obronnością. Nawet w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej art. 346 oznacza, że żadne państwo członkowskie nie jest zobligowane do ujawniania informacji o realizowanych zamówieniach sprzętu i uzbrojenia, jeśli będzie to naruszało jego bezpieczeństwo i godziło w żywotne interesy narodowe². Ponadto każde państwo członkowskie, jeśli uznało takie działanie za konieczne, mogło w odniesieniu do przedsiębiorstw z branży zbrojeniowej wyłączyć stosowanie zasad obowiązujących w Unii Europejskiej w zakresie połączeń i monopolu. Stanowiło to potwierdzenie pozostawienia polityki zbrojeniowej w gestii każdego państwa członkowskiego. W praktyce zaś doprowadziło do protekcjonizmu narodowych rynków przez ochronę krajowych przedsiębiorstw z sektora zbrojeniowego. Utrzymujący się brak otwarcia europejskiego rynku obronnego skutecznie ograniczył łączenie potencjałów przedsiębiorstw i uzyskiwanie korzyści skali, przez co dochodziło do równoległej realizacji zbliżonych programów zbrojeniowych przez poszczególne państwa.

Jednym z przedsięwzięć mających na celu otwarcie rynków sprzętu i uzbrojenia państw

członkowskich było utworzenie w 2004 r. Grup Bojowych Unii Europejskiej. Działania te nie doprowadziły jednak do znaczących zmian. Nadal panowały niechęć i protekcjonizm rynkowy. Brak zaufania pomiędzy rządami oraz różne cykle planowania zakupu sprzętu i uzbrojenia wojskowego zmniejszały zaangażowanie państw członkowskich we wspólne europejskie projekty zbrojeniowe. Tym samym nie miały one możliwości rozwoju bardziej zaawansowanych programów zbrojeniowych ze względu na ograniczony potencjał i małą skalę zamówień. Dlatego podjęto działania, które skłoniły państwa członkowskie i przedsiębiorstwa sektora zbrojeniowego, aby częściej zachowywały się jak przedsiębiorstwa wielonarodowe. Dodatkowo, coraz to wyższe koszty nowych technologii obronnych oraz zmniejszający się europejski rynek sprzętu i uzbrojenia wojskowego powodowały, że w długim okresie europejski sektor zbrojeniowy nie był w stanie zachować odpowiedniego poziomu konkurencyjności. Polityka przemysłowo-obronna Unii Europejskiej, zgodnie z którą państwa członkowskie mają realizować wspólnie projekty badawcze i rozwojowe dotyczące nowych technologii obronnych, zakłada zbudowanie strategicznej autonomii Unii Europejskiej, potrzebnej do uzyskania wymaganego poziomu niezależności od Stanów Zjednoczonych oraz nawiązania skutecznej konkurencji na arenie międzynarodowej.

Realizując europejską politykę w zakresie przemysłu obronnego, 7 czerwca 2017 r. utworzono Europejski Fundusz Obronny (European Defence Fund). Przedsięwzięcie to zostało zapowiedziane w Europejskim Planie Działań w Sektorze Obrony 30 listopada 2016 r. (European Commission, 2016, s. 3). Celem Europejskiego Funduszu Obronnego jest zacieśnienie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw w wyniku wspólnych projektów badawczo-rozwojowych. Wspólne inwestycje spowodują wzrost efektywności wydawanych środków i będą wstępem do stworzenia w Europie wspólnego rynku sprzętu i uzbrojenia. Europejski Fundusz Obronny stanowi instrument finansowy dla polityk finansowo-obronnych państw członkowskich w postaci kapitału możliwego do pozyskania przy realizacji wspólnych projektów. Jego istota polega na tym, że kapitał gromadzony w Europejskim Funduszu Obronnym pochodzi z budżetu Unii Europejskiej. Jest to rozwiązanie przełomowe, ponieważ dotychczasowa polityka przemysłowo-obronna Unii Europejskiej ograniczała się do określenia zasad i procedur nabywania sprzętu wojskowego i uzbrojenia³ oraz regulacji obrotu takimi produktami⁴. Europejski Fundusz Obronny składa się z dwóch filarów. Struktura Europejskiego Funduszu Obronnego została przedstawiona na rysunku 1.

Rysunek 1

Struktura Europejskiego Funduszu Obronnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: European Commission, 2017, s. 2.

Europejski Fundusz Obronny jest instrumentem finansowym o charakterze międzynarodowym, dzięki któremu kraje członkowskie mogą korzystać z finansowego wsparcia. Fundusz opiera się na następujących filarach:

- badaniach;
- rozwoju i nabyciu (sprzętu i uzbrojenia wojskowego).

Działanie przygotowawcze w zakresie badań nad obronnością

Europejski Fundusz Obronny oferuje wsparcie finansowe w obszarze naukowo-badawczym i rozwoju technologii obronnych. Jego utworzenie jest dużym krokiem naprzód w kierunku zacieśnienia współpracy międzynarodowej sektorów obronnych poszczególnych gospodarek narodowych. Do roku 2020 Europejski Fundusz Obronny funkcjonuje w pilotażowej formie. Działanie przygotowawcze w zakresie badań nad obronnością (Preparation Action on Defence Research — PADR) jest programem pilotażowym Europejskiego Funduszu Obronnego, który funkcjonował od 2017 r. (od momentu założenia Europejskiego Funduszu Obronnego) do roku 2019. Program oferował środki finansowe w postaci grantów udzielanych na wspólne prowadzenie badań w obszarze obronności. PADR był koordynowany przez Europejską Agencję Obrony EDA. Budżet PADR, który wynosił 90 mln euro, został podzielony na transze⁵:

- 26 mln euro przeznaczono na finansowanie projektów w 2017 r.;
- 40 mln euro przeznaczono na finansowanie projektów w roku 2018;
- 25 mln euro przeznaczono na finansowanie projektów w roku 2019.

Z finansowania w ramach programu PADR mogły skorzystać konsorcja składające się z minimum 3 pod-

miotów z 3 krajów członkowskich. Z programu PADR przyznano siedem grantów na łączną kwotę 50 mln euro. Projekty dotyczyły takich dziedzin jak (Terlikowski, 2020, s. 1):

- integracja w całościowy system bezzałogowych pojazdów morskich i podwodnych, służących rozpoznaniu;
- opracowanie broni wysokoenergetycznej (laserowej);
- stworzenie europejskich standardów technicznych dla osobistych systemów walki żołnierza;
- opracowanie kamizelek kuloodpornych nowej generacji;
- rozwój technologii adaptacyjnego kamuflażu;
- prognozowanie w zakresie technologii i przemysłu obronnego.

Warto podkreślić, że beneficjentami tych środków są również polskie ośrodki badawcze, np. Wojskowa Akademia Techniczna oraz Centrum Techniki Morskiej. Ponadto w 2020 r. zostały wyłonione kolejne projekty, m.in. w dziedzinie zastosowania sztucznej inteligencji i technologii kwantowych w systemach uzbrojenia czy rozwoju nowej generacji artylerii raketowej. Celem programu PADR było wskazanie korzyści płynących z realizowania wspólnie prac badawczo-rozwojowych w obszarach obronnych. W zamyśle program ten miał doprowadzić do pogłębienia tego typu współpracy i wzmocnienia wspólnotowego, europejskiego sektora obronnego⁶. Program PADR ma funkcjonować w przyszłości po ustanowieniu budżetu Unii Europejskiej na lata 2021–2027.

Europejski program rozwoju przemysłu obronnego

Europejski program rozwoju przemysłu obronnego (European Defence Industrial Development

Programme — EDIDP) jest dwuletnim programem funkcjonującym w ramach Europejskiego Funduszu Obronnego, ukierunkowanym na wzmocnienie konkurencyjności przemysłu obronnego w Unii Europejskiej. Celem EDIDP jest wspieranie europejskiego przemysłu obronnego w rozwoju sprzętu, broni i uzbrojenia⁷. Współpraca pomiędzy sektorami przemysłu obronnego państw członkowskich Unii Europejskiej i ich wysiłków jest współfinansowana z budżetu Unii Europejskiej. Program EDIDP opiewa na 500 mln euro i obejmuje zakres czasowy dwóch lat — 2019 i 2020⁸. Podobnie jak w programie PADR środki finansowe w ramach EDIDP są dostępne w formie grantów dla konsorcjów składających się z przynajmniej 3 podmiotów pochodzących z 3 różnych krajów członkowskich. Udział podmiotów funkcjonujących w Unii Europejskiej, lecz kontrolowanych przed podmioty zewnętrzne jest możliwy w ramach tzw. derogacji. Łącząc gospodarczo sektory obronne krajów członkowskich, EDIDP wzmacnia efektywność ponoszonych kosztów, a także przyczynia się do wzrostu innowacyjności europejskiego sektora obronnego. Synergiczne działanie sektorów obronnych państw członkowskich pozwala eliminować takie same, indywidualne projekty badawcze państw członkowskich, które — realizowane samotnie — są drogie i nieefektywne pod względem finansowym (European Commission, 2020). Oprócz walorów czysto finansowych i gospodarczych Europejski Program Rozwoju Przemysłu Obronnego pozwala na lepszą dystrybucję wyników prac badawczo-rozwojowych, a tym samym ułatwia dalszy rozwój podjętych wysiłków.

Stała współpraca strukturalna

Polska jako członek Unii Europejskiej uczestniczy w tzw. stałej współpracy strukturalnej PESCO (Permanent Structured Cooperation)⁹. Celem PESCO jest wspieranie wspólnych wysiłków krajów członkowskich na rzecz rozwoju zdolności obronnych Unii Europejskiej oraz udostępnienie tych zdolności do wykorzystania przez Unię Europejską w operacjach militarnych. Z założenia projekty PESCO dążą do poprawy pozycji Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej jako partnera w dziedzinie bezpieczeństwa oraz do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa obywateli Unii Europejskiej (European Union External Action Service, 2020). Należy podkreślić, że udział krajów członkowskich w PESCO jest dobrowolny. Jednak projekty realizowane w ramach tego programu są traktowane w sposób priorytetowy przez Europejski Fundusz Obronny. Partycypowanie Europejskiego Funduszu Obronnego w kosztach projektów realizowanych w formule

PESCO wynosi 30% (Drent, Wilms, Zandee, 2017, s. 20). Warto przypomnieć, że projekty spełniające kryteria Europejskiego Funduszu Obronnego niebędące projektami PESCO są współfinansowane w 20%.

Przyszłość Europejskiego Funduszu Obronnego

18 kwietnia 2019 r. Parlament Europejski przyjął rozporządzenie ustawiające funkcjonowanie Europejskiego Funduszu Obronnego na lata 2021–2027. Jednak kwestią poddaną dyskusji jest wysokość budżetu, jaki będzie dostępny w ramach funduszu. Pierwotnie wysokość budżetu EDF była zaprojektowana na 13 mld euro. Jednak zmieniająca się sytuacja gospodarcza, a także pandemia koronawirusa stwarzają realne przesłanki do obniżenia tej kwoty nawet o połowę. W związku z tym pojawiają się obawy, że znaczne ograniczenie budżetu Europejskiego Funduszu Obronnego doprowadzi do zmarginalizowania jego znaczenia w międzynarodowym przemyśle obronnym.

Nierozstrzygnięte są także warunki uczestnictwa w konsorcjach finansowanych z EDF podmiotów spoza Unii Europejskiej. Zgodnie z projektem rozporządzenia o dofinansowanie z EDF będą mogły ubiegać się konsorcja z takimi firmami w składzie, ale przedsiębiorstwa te nie będą mogły otrzymywać środków z dotacji, swobodnie korzystać z praw własności intelektualnej wytworzonych w projektach oraz posiadać dostępu do informacji niejawnych, związanych z realizowanym projektem. Jeśli takie rozwiązanie zostanie przyjęte, w praktyce doprowadzi to do wykluczenia firm spoza Unii Europejskiej, a także firm funkcjonujących w Unii Europejskiej, które są powiązane kapitałowo z takimi podmiotami.

Polityka przemysłowa Unii Europejskiej a polski sektor obronny

Polityka przemysłowa Unii Europejskiej ukierunkowana jest na podniesienie globalnej konkurencyjności Unii dzięki uniezależnieniu się sektora obronnego od przedsiębiorstw zagranicznych (rozumianych jako podmioty spoza Unii Europejskiej). Wspólny rynek jest jednym z filarów Unii Europejskiej. Dlatego też dążenie do utworzenia wspólnego rynku obronnego wewnątrz wspólnoty, na którym państwa członkowskie będą razem realizowały projekty badawcze poprzez rodzime przedsiębiorstwa wspólnotowe, odgrywa kluczową rolę

w osiągnięciu strategicznej autonomii Unii Europejskiej. Podejście to wynika z założeń nowej strategii przemysłowej Unii Europejskiej, opublikowanej przez Komisję Europejską¹⁰. Polityka przemysłowa Unii Europejskiej w kontekście przemysłu obronnego dzięki ograniczeniu dostępu do unijnego rynku obronnego dla przedsiębiorstw spoza Unii dąży do minimalizacji transferów kapitału, wiedzy, innowacji i nowych technologii poza jej granice. W dłuższej perspektywie zakłada się, że takie działania pozwolą osiągnąć strategiczną przewagę nad pozostałymi ośrodkami światowego przemysłu obronnego. Utworzenie takich instrumentów jak Europejski Fundusz Obronny przede wszystkim przyniesie wymierne korzyści gospodarkom narodowym krajów członkowskich, z których wywodzą się liderzy europejskiego przemysłu obronnego, bo to te przedsiębiorstwa będą ogywać czołowe role w całym procesie. Dla państw z mniej rozwiniętym sektorem obronnym, skonsolidowanym w mniejszym stopniu, jest to szansa na pozyskanie dodatkowego kapitału i minimalizację kosztów. Polski sektor obronny stoi przed szansą szybszego rozwoju oraz przeznaczenia większej ilości środków finansowych na projekty badawcze. Prowadzona polityka przemysłowa Unii Europejskiej stwarza także możliwość dostępu do nowych rynków zbytu. Dzięki wspólnej realizacji projektów badawczych kraje członkowskie, z których przedsiębiorstwa uczestniczyły w konsorcjum danego projektu, po jego zakończeniu zazwyczaj stają się klientami kupującymi produkt będący jego wynikiem. Powoduje to większą liczbę zamówień dla tych podmiotów gospodarczych. Polska jako członek Unii Europejskiej powinna brać aktywny udział w tworzeniu międzynarodowego rynku obronnego. Przyjęte założenia polityki przemysłowej Unii Europejskiej wymuszają na przedsiębiorstwach z polskiego sektora obronnego uczestnictwo w europejskiej współpracy przemysłowo-obronnej.

Podsumowanie

Przyjęte ramy polityki przemysłowej Unii Europejskiej obejmują stymulanty finansowe dla sektorów obronnych państw członkowskich. Polityka przemysłowa jest częścią szerszej strategii Unii Europejskiej, nastawionej na zwiększenie odporności europejskiej gospodarki. W obliczu światowych wyzwań gospodarczych, takich jak neutralność klimatyczna, przywództwo cyfrowe i bezpieczeństwo publiczne, Unia Europejska stawia sobie ambitne cele zajęcia miejsca lidera gospodarczego świata i stabilnego partnera handlowego na arenie międzynarodowej. Ogromny nacisk na innowacje, będące głównym motorem rozwoju gospodarczego, znajduje odzwierciedlenie w utworzonych instrumentach finansowych takich jak np. Europejski Fundusz Obronny. Obecnie największą uwagę przykuwają negocjacje dotyczące budżetu Unii Europejskiej na lata 2021–2027. Wynik tych negocjacji będzie miał kluczowe znaczenie dla kształtu przyszłej polityki przemysłowej Unii Europejskiej. Zbyt niski kapitał przeznaczony na budowę wspólnego rynku obronnego spowoduje marginalizację jego znaczenia na arenie międzynarodowej i znacznie przedłuży cały proces. Dla polskiego sektora przemysłu obronnego — niezależnie od wysokości kapitału przeznaczonego na ten cel — ważne jest aktywne uczestnictwo w programach badawczych realizowanych w ramach wspólnej polityki obronnej. Udział przedsiębiorstw z polskiego sektora obronnego w tych przedsięwzięciach znacząco przyczyni się także do wzrostu polskiej gospodarki jako całości. Obecne założenia polityki przemysłowej Unii Europejskiej w praktyce zakładają wykluczenie z dostępu do wspólnotowego rynku obronnego przedsiębiorstw zagranicznych, głównie amerykańskich. Takie rozwiązanie może być brzemiennie w skutki. Rządy państw, których przedsiębiorstwa zostały wykluczone z europejskiego rynku obronnego, mogą podjąć kroki polityczne także w innych obszarach gospodarczych, skierowane na osłabienie gospodarcze Unii Europejskiej.

Przypisy/Notes

¹ Publikacja artykułu została sfinansowana w ramach zadania Upowszechnianie nauki, nr III.1.23 z Planu zadaniowo-finansowego działalności naukowej Akademii Sztuki Wojennej na 2019 r.

² Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej — Dz. Urz. UE z 26.10.2012, C 326/01, s. 194.

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/81/WE z 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania niektórych zamówień na roboty budowlane, dostawy i usługi przez instytucje lub podmioty zamawiające w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa zmieniająca dyrektywę 2004/17/WE i 2004/18/WE — Dz. Urz. UE z 20.8.2009, L 216/76.

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/43/WE z 6 maja 2009 r. w sprawie uproszczenia warunków transferów produktów związanych z obronnością we Wspólnocie — Dz. Urz. UE z 10.6.2009, L 146/1.

⁵ European Defence Agency (2020). *Pilot Project and Preparatory Action on Defence Research*, <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/pilot-project-and-preparatory-action-for-defence-research> (31.12.2020).

⁶ Commission decision of 19.3.2019 on the financing of the 'Preparatory action on Defence research' and the adoption of the work programme for 2019, European Commission, Brussels, 19.3.2019 C (2019) 1873 final, s. 1–3.

⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1092 z 18 lipca 2018 r. ustanawiające europejski program rozwoju przemysłu obronnego mający na celu wspieranie konkurencyjności i zdolności innowacyjnych przemysłu obronnego Unii, PE/28/2018/REV/1, Dz. Urz. UE z 7.8.2018, L 200/30.

⁸ Commission implementing decision of 19.3.2019 on the financing of the European Defence Industrial Development Programme and the adoption of the work programme for the years 2019 and 2020, s. 1–3, 19.3.2019 C (2019) 2205 final.

⁹ Decyzja Rady (WPZiB) 2017/2315 z 11 grudnia 2017 r. w sprawie ustanowienia stałej współpracy strukturalnej (PESCO) oraz ustalenia listy uczestniczących w niej państw członkowskich — Dz. Urz. UE z 14.12.2017, L 331/57, s. 6.

¹⁰ Communication from The Commission to The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions, *New Industrial Strategy for Europe*, European Commission, Brussels, 10.3.2020 COM (2020) 102 final.

Bibliografia/References

Literatura/Literature

- Drent, M., Wilms, E., Zandee, D. (2017). *Making sense of European defence*. The Hague: Netherlands Institute of International Relations, https://www.clingendael.org/sites/default/files/2017-12/Making_Sense_of_European_Defence.pdf (31.12.2020).
- European Commission (2016). *European Defence Action Plan*. Brussels.
- European Commission (2017). *Defending Europe: The European Defence Fund, factsheet*. Brussels.
- European Commission (2020). *European Defence Industrial Development Programme (EDIDP)*, <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/edidp>
- European Defence Agency (2020). *Pilot Project and Preparatory Action on Defence Research*, <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/pilot-project-and-preparatory-action-for-defence-research> (31.12.2020).
- European Union External Action Service (2020). *Permanent Structured Cooperation (PESCO) — factsheet*, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/34226/permanent-structured-cooperation-pesco-factsheet_en (31.12.2020).
- Legrand, J. (2017). *Common security and defence policy. Fact Sheets on the European Union*, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/060102/04A_FT\(2013\)_060102_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/060102/04A_FT(2013)_060102_EN.pdf) (31.12.2020).
- Terlikowski M., (2020) *Europejski Fundusz Obronny — między gospodarką a polityką*, Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, nr 43 (1975)

Akty prawne/Legal acts

- Commission decision of 19.3.2019 on the financing of the 'Preparatory action on Defence research' and the adoption of the work programme for 2019, European Commission, Brussels, 19.3.2019 C (2019) 1873 final.
- Commission implementing decision of 19.3.2019 on the financing of the European Defence Industrial Development Programme and the adoption of the work programme for the years 2019 and 2020, European Commission, Brussels, 19.3.2019 C (2019) 2205 final.
- Communication from The Commission to The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions, *New Industrial Strategy for Europe*, European Commission, Brussels, 10.3.2020 COM (2020) 102 final.
- Decyzja Rady (WPZiB) 2017/2315 z 11 grudnia 2017 r. w sprawie ustanowienia stałej współpracy strukturalnej (PESCO) oraz ustalenia listy uczestniczących w niej państw członkowskich — Dz. Urz. UE z 14.12.2017, L 331/57.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/43/WE z 6 maja 2009 r. w sprawie uproszczenia warunków transferów produktów związanych z obronnością we Wspólnocie — Dz. Urz. UE z 10.6.2009, L 146/1.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/81/WE z 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania niektórych zamówień na roboty budowlane, dostawy i usługi przez instytucje lub podmioty zamawiające w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa zmieniająca dyrektywy 2004/17/WE i 2004/18/WE — Dz. Urz. UE z 20.8.2009, L 216/76.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1092 z 18 lipca 2018 r. ustanawiające europejski program rozwoju przemysłu obronnego mający na celu wspieranie konkurencyjności i zdolności innowacyjnych przemysłu obronnego Unii, PE/28/2018/REV/1, Dz. Urz. UE z 7.8.2018, L 200/30.
- Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej — Dz. Urz. UE z 26.10.2012, C 326/01.

Dr Mariusz Tomczyk

Absolwent Akademii Obrony Narodowej. Adiunkt na Wydziale Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej. Audytor finansowy. Jego zainteresowania naukowe mieszczą się w obszarze ekonomiki bezpieczeństwa oraz finansów. Jest autorem wielu publikacji z zakresu bezpieczeństwa finansowego oraz jego wpływu na gospodarkę.

Dr Mariusz Tomczyk

A graduate of the National Defense Academy. Assistant professor at the Faculty of Management and Command of the War Studies University. Financial auditor. His research interests lie in the area of security economics and finance. Author of many publications in the field of financial security and its impact on the economy.

Ppłk dr Witold Słomiany

Absolwent Akademii Obrony Narodowej, podyplomowych studiów rachunkowości Szkoły Głównej Handlowej. Adiunkt, kierownik Katedry Ekonomiki Obronności i Bezpieczeństwa Gospodarczego w Instytucie Logistyki Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej. W obszarze jego naukowego zainteresowania znajdują się problemy bezpieczeństwa, ekonomii, logistyki oraz zarządzania kryzysowego. Jest autorem publikacji dotyczących logistyki w sytuacji kryzysowych, bezpieczeństwa ekonomicznego i ich wpływu na funkcjonowanie państwa.

Ppłk dr Witold Słomiany

A graduate of the National Defense Academy, postgraduate accounting studies at the Warsaw School of Economics. Assistant professor, head of the Department of Defense Economics and Economic Security at the Institute of Logistics, Faculty of Management and Command of the War Studies University. His scientific interests include the problems of security, economy, logistics and crisis management. He is the author of publications on logistics in crisis situations, economic security and their impact on the functioning of the state.